

Osebni stečaj potrošnika v slovenskem pravu in ekonomska analiza spodbud

TOMAŽ KERESTEŠ

Povzetek

Članek obravnava problematiko osebnega stečaja potrošnikov v slovenskem pravu. Pri tem avtor najprej analizira namen pravnega instituta in cilje, ki jih ta v družbi zasleduje. Pri tem upošteva tudi primerjalno-pravno metodo in ureditve v primerljivih pravnih redih. V drugem delu prispevka avtor prikaže delovanje postopka osebnega stečaja potrošnika in odpusta obveznosti v slovenski pravni ureditvi. V tretjem delu prispevka pa sledi ekonomska analiza spodbud dolžniku, da skuša v postopku odpusta obveznosti prispevati h kar največjemu poplačilu dolžnika. Ta analiza kaže, da upniki maksimirajo svoje poplačilo v sistemu, kjer ni odpusta dolga, tako dolgo, dokler skupna višina dolžnikovega dolga ne doseže stopnje, ko dolžnik več ni motiviran za sodelovanje in začne aktivno ovirati poplačilo upnikov. Takrat upniki poleg obstoječega dolžnikovega premoženja ne dobijo več ničesar. Zato je boljša pravna ureditev, kjer se dolžniku pusti možnost delnega poplačila in primerne obnašanja v določenem obdobju, po tem pa je dolžnik prost večine obveznosti (odpust obveznosti), kar mu omogoči novi začetek. Vendar tudi v tem primeru ne moremo računati na to, da bo dolžnik v delno poplačilo upnikov vlagal maksimalne napore. Zato bi bila še bolj primerna ureditev, kjer bi se dolžniku postavilo jasen in njegovim sposobnostim prilagojen ciljni znesek delnega poplačila dolga, ki je pogoj za odpust preostanka obveznosti (podobno kot v avstrijski ureditvi).

Ključne besede: • stečajni postopek • osebni stečaj • stečaj potrošnika • odpust dolga • upnik • dolžnik • ekonomska analiza • moralno tveganje • spodbude

---

KONTAKTNI NASLOV: Dr. Tomaž Keresteš, docent, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Mladinska ulica 9, SI-2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: tomaz.kerestes@uni-mb.si

ISSN 1855-7147 Tiskana izdaja / 1855-7155 Spletna izdaja © 2009 LeXonomica (Maribor)

UDK: [347.736:347.15]+346.12(497.4)

JEL: A12, D18, D63, G33, K00, K35

Na svetovnem spletu dostopno na <http://www.lexonomica.com>

Consumer Bankruptcy in Slovenian Law and Economic Analysis of Incentives

TOMAŽ KERESTEŠ

Abstract

The article deals with the problems of consumer bankruptcy in Slovenian law. In the first part author analyses what are the social purposes and goals of this legal institution. This is done with assistance of the comparative legal method taking into account the relevant comparable legal regulations. In the second part of the article author presents the function of the consumer bankruptcy and discharge of debt in Slovenian legal regulation. It is followed by the third part with an economic analysis of the debtor incentives for investment of a maximal effort to compensate creditors. This analysis shows how the maximal compensation is achieved in a system where there is no debt discharge and this is valid as far as the value of the debt does not reach a margin where the debtor has no more motivation for cooperation and he starts actively impeding the process of creditor's compensation. In such situation the creditors repay from the existing debtor's property only. Therefore it seems better to have a regulation where the debtor has an option to partially repay his debt and act adequately during a certain period of time, and then to have a discharge of the remaining debt which all give him a possibility for a fresh start. However, even in such situation we cannot expect debtor to invest his maximal effort in a partial compensation. It would therefore be a more effective to have a solution where a clear and to debtor position adjusted sum of partial compensation would be set as a condition to achieve a debt discharge (similar as in Austrian regulation).

Keywords: • bankruptcy proceedings • personal bankruptcy • consumer bankruptcy • debt discharge • creditor • debtor • economic analysis • moral hazard • incentives

---

CORRESPONDENCE ADDRESS: Dr. Tomaž Keresteš, Assistant Professor, University of Maribor, Faculty of Law, Mladinska ulica 9, SI-2000 Maribor, Slovenia, e-mail: tomaz.kerestes@uni-mb.si

ISSN 1855-7147 Print / 1855-7155 On-line © 2009 LeXonomica (Maribor)

UDC: [347.736:347.15]+346.12(497.4)

JEL: A12, D18, D63, G33, K00, K35

Available on-line at <http://www.lexonomica.com>

1. Uvod

Osební stečaj samostojnih podjetnikov posameznikov in na nek način tudi osební odgovornih družbenikov je slovensko pravo poznalo že v preteklosti (Ude, 1997: 1353).¹ Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPPSL) je v 4. členu določal, da je dolžnik, nad katerim se opravi stečaj, tudi samostojni podjetnik, torej oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost (Plavšak, Prelič, Bergant, 2000: 116). Po vstopu Republike Slovenije v EU je tudi za Slovenijo začela veljati Uredba Sveta št. 1346/2000 o postopkih v primeru insolventnosti.² Ta uredba je uvedla načelo univerzalnosti učinkov insolvenčnih postopkov, kar pomeni, da učinkujejo v vseh državah članicah. Posledično je bila torej odprta možnost, da je slovenski državlján prenesel svoje stalno prebivališče na območje države, ki je že prej poznala osební stečaj potrošnika in tam izposloval stečajni postopek (Skubic, 2007: 6). Nacionalno ureditev stečaja potrošnika³ pa je v slovensko pravo uvedel ZFPPIPP.⁴ S tem je slovensko pravo prvič uredilo stečaj tudi za fizične osebe - nepodjetnike. Plavšakova navaja, da sta v skladu s priporočili Mednarodnega monetarnega sklada predvsem dva splošna cilja insolvenčnega prava: (1) razporeditev tveganj med udeleženci tržnega gospodarstva na predvidljiv, pravičen in pregleden način, ter (2) zaščita in maksimiranje vrednosti v korist vseh zainteresiranih in gospodarstva v celoti, kar se pogosto izraža tudi z uresničevanjem zahteve po pravičnem obravnavanju upnikov (Plavšak, 2008: 21). Glede osebnega stečaja posebej pa v skladu z izrecno določbo 382. člena ZFPPIPP poudarja, da je namen postopka osebnega stečaja enak kot namen stečajnega postopka nad pravno osebo in se postopek vodi, da bi vsi upniki iz premoženja stečajnega dolžnika prejeli plačilo svojih navadnih terjatev do stečajnega dolžnika hkrati in v enakih deležih in da je glavna razlika do stečajnega postopka nad pravno osebo v tem, da pač fizična oseba zaradi stečaja ne preneha (Plavšak, 2008: 278). Takšen pogled pa zagotovo ne zaobseže celovitosti problema osebnega stečaja. Delno takšno stališče izpodbija že sama zakonska materija, ki znotraj postopka osebnega stečaja predvideva tudi možnost posebnega postopka za odpust obveznosti, ki je namenjen razbremenitvi dolžnika. Že to kaže, da ima

---

¹ Pri osební odgovornem družbeniku in podjetniku posamezniku pride v stečajno maso po določbah drugega odstavka 6. člena Zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPPSL, Uradni list RS, št. 67/93 in spremembe) njuno osební premoženje, razen stvari in prejemkov, ki so po zakonu izrecno izvzeti - enako kot v izvršilnem postopku.

² Veljati je začela 31. maja 2002.

³ Vendar ne v smislu predpisov o varstvu potrošnikov. Podobno terminološko večpomenskost poznajo tudi druge zakonodaje (Zimmermann, 2006: 142).

⁴ Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP, Uradni list RS, št. 126/2007, 40/2009 in 59/2009).

postopek osebnega stečaja tudi cilj razbremenitve dolžnikov in njihovega ponovnega vključevanja v družbeno življenje. Namen pričujočega prispevka je predvsem odpreti vprašanje ekonomske učinkovitosti nekaterih rešitev, ki jih v slovensko pravo vnaša nova ureditev osebnega stečaja potrošnikov po ZFPPIPP. Pri tem nas zanima, kako različni pogoji za razbremenitev dolžnika (odpust obveznosti) vplivajo na dolžnikovo izbiro in kako na poplačilo upnika.

2. Posebni cilji postopka osebnega stečaja

Klasični cilj stečajnega postopka je gotovo zagotavljanje določene stopnje pravičnosti pri delitvi dolžnikovega premoženja, kadar celota ne zadošča za kritje vseh njegovih obveznosti. V teh okoliščinah namreč obstaja nevarnost, da se bodo bolje informirani upniki (predvsem o okoliščinah dolžnikovega ekonomskega položaja) skušali poplačati po načelu prioritete v običajnem izvršilnem postopku (*prior tempore potior iure*), zaradi česar bodo v neugodnem položaju vsi manj informirani upniki. Da bi se izognili takšni situaciji, se načelo prioritete v stečajnem postopku zamenja z načelom paritete (*par condicio creditorum*), po katerem vsi dolžnikovi upniki enakopravno sodelujejo pri sočasnem in sorazmernem poplačilu iz dolžnikovega premoženja (Prelič, 1999: 41). Med klasične cilje stečajnega postopka lahko štejemo tudi prevencijo - odstranjevanje nesposobnih dolžnikov iz pravnega in gospodarskega prometa ter preprečevanje situacij, ko bi ti lahko drugim subjektom povzročali škodo (Dika, 1996: 204).

Vendar pa namen osebnega stečaja ne more biti zgolj doseganje enakega obravnavanja vseh dolžnikovih upnikov in preventivno preprečevanje povzročanja škode. To je lahko cilj osebnega stečaja nad podjetniki in zasebniki, ne pa tudi potrošniki.⁵ Poleg klasičnega namena stečaja, ki je uveljavljen tudi v primeru osebnega stečaja, je namen osebnega stečaja v tem, da se stečajni dolžnik razbremeni obstoječih dolgov in se mu s tem omogoči nov začetek (Ude, 1997: 1354). Neprestana pretnja individualne izvršbe namreč postavlja dolžnike v skoraj brezizhoden položaj, ko životarijo na robu eksistenčnega minimuma, prizadene njegovo družino in vzdrževane osebe, sili dolžnike v delo na črno ali simulirane pravne posle ter tudi preobremenjuje izvršilne oddelke sodišč. Temu lahko prištejemo tudi psihofizične težave prezadolženih dolžnikov (Jan, 2005: 20). Prezadolženost prebivalstva v

---

⁵ V smislu 7. člena ZFPPIPP je podjetnik fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja. Zasebnik je zdravnik, notar, odvetnik, kmet ali druga fizična oseba, ki ni podjetnik in ki kot poklic opravlja določeno dejavnost. Potrošnik pa je fizična oseba, ki ni niti podjetnik niti zasebnik.

državah s tržnim gospodarstvom je čedalje večja. Pri zadolževanju potrošniki pogosto postanejo žrtve vsesplošnega oglaševanja želja po višanju življenjskega standarda (Ivanjko, 2005: 1096). Za ZDA in Zahodno Evropo je značilna eksplozija potrošniških posojil konec 1970-ih in v začetku 1980-ih, kar sovpada s popularizacijo kreditnih kartic. Ocenjuje se, da je v Franciji bila rast potrošniških kreditov med leti 1984 in 1988 kar 158 %, v Nemčiji pa se je potrošniška zadolžitev med leti 1984 in 1994 podvojila (Kilborn, 2007: 7). Temu trendu se je po prehodu na tržno gospodarstvo pridružila tudi Slovenija, kjer so dodatno težavo povzročale visoke zamudne obresti in njihovo obračunavanje po komforni metodi (Ivanjko, 2007: 1168). In končno, prav prezadolženost in insolventnost potrošnikov je lahko pomemben pokazatelj revščine in ni posledica krivdnega ravnanja dolžnika. To je še posebej značilno za tranzicijska okolja, kamor se uvršča tudi Slovenija. Zato je mogoče osebni stečaj razumeti tudi kot instrument socialne države proti marginalizaciji posameznika v družbi (Sladič, 2008: 22).

Zato so v tem času različne države z zakonodajo skušale reševati ta pereči problem - najprej v ZDA, v kontinentalni Evropi pa najprej na Danskem. Prav na Danskem je posebna skupina pripravila poročilo o problemu prezadolženosti potrošnikov (*Gældssaneringsrapport* 1975), kjer je poudarila predvsem negativne eksterne učinke prezadolženosti. Med najbolj prizadetimi skupinami so otroci prezadolženih dolžnikov, ki odraščajo v okolju najrazličnejših pritiskov in nadlegovanja, kar vse jih ovira v njihovih kasnejših socialnih stikih in pripomore k njihovem negativnem odnosu do dela in plačevanja davkov ter prevelikemu opiranju na socialno pomoč. Negativen odnos do dela je značilen tudi za dolžnike, ki ob občutku nemoči plačevanja svojih obveznosti pričnejo »stavkati« in se zanašati na instrumente socialne pomoči, kar predstavlja za družbo zelo visok strošek. Med negativnimi učinki prezadolženosti pa so izpostavili tudi izjemno visoke stroške države z izvršilnimi in drugimi sodnimi postopki proti prezadolženim potrošnikom, ki niso imeli zadostnega premoženja (Huls, 1997: 145). V končni fazi pa z osebnim stečajem veliko pridobijo tudi zasebni upniki. Posamezni upniki v stečajnem postopku pritisnejo na dolžnika v največjem zakonsko dopustnem obsegu in se pri tem ne ozirajo na interese ostalih upnikov, kar vse lahko omili prav osebni stečaj (Kilborn, 2009: 7).⁶

S tem v zvezi je mogoče postaviti tudi vprašanje, ali je primerno na družbo in programe socialne pomoči prenašati breme preživljanja prezadolženih dolžnikov potrošnikov in njihovih družinskih članov, ki so jim posamezni

---

⁶ Tipičen primer je izvršilni postopek za poplačilo denarne terjatve s prodajo nepremičnine. Nepremičnine se v takšnem postopku pogosto prodajajo pod tržno ceno, kar zmanjšuje premoženje dolžnika, iz katerega bi se lahko poplačali preostali upniki.

upniki najprej z brezobzirnim oglaševanjem vsilili prekomerni življenjski slog in kredite, potem pa pobrali še večino premoženja. Ali pa je primerneje da se takšnim potrošnikom ob določenem trudu omogoči normalno življenje, strošek takšnih primerov pa vsaj delno prevali nazaj na tiste, ki so ga vsaj delno tudi povzročili. Seveda pa tudi tu niso vsi upniki v enakem položaju. Banke si pogosto izgovorijo različne oblike zavarovanj plačil in zato uživajo položaj privilegiranih upnikov, ki jih stečajni postopek manj prizadene. Kreditne institucije so v preteklosti prav tako zniževale standarde za odobritev posojil potrošnikom z nižjimi prihodki, zaradi večjega tveganja pa so jim celo odobrile slabše kreditne pogoje (npr. višja obrestna mera) kot drugim dolžnikom (Stavins, 2000: 17). Posledica je bila, da so kredite dobili tudi potrošniki, ki jih v normalnih razmerah ne bi mogli, in katerih dolg je zaradi slabših kreditnih pogojev še narastel. Tudi v tem primeru je vprašanje, ali je primerno takšno breme preveliti predvsem na državo in njene socialne programe (posledično pa torej na celotno družbo). Pritrdimo lahko, da sam osebni stečaj kot poseben sodni postopek ne bo bistveno pripomogel k reševanju problematike prezadolženosti prebivalstva, bo pa sčasoma zmanjšal prizadetost velikega števila dolžnikov, ki so postali dolžniki brez svoje posebne krivde in odgovornosti (Ivanjko, 2007: 1168).

2.1. Problem moralnega tveganja

Osebni stečaj praviloma za vsakega potrošnika predstavlja veliko moralno stigmo. Kljub temu pa se je ob skokovitem porastu števila osebnih stečajev potrošnikov v mnogih državah pojavil občutek, da preveč velikodušna pravila o postopku osebnega stečaja in odpustu obveznosti znižujejo to moralno stigmo in povečujejo moralno tveganje za nastop osebnega stečaja (Mester, 2002: 39). Zaradi relativno ugodnih možnosti za zaščito v osebnem stečaju bi se naj prezadolženi dolžniki manj trudili odplačati svoje dolgove in raje iskali rešitev v stečajnem postopku. Nekateri trdijo, da povečano število predlogov za osebni stečaj odraža moralni razkroj med dolžniki, ki niso pripravljene plačati svojih obveznosti. K tem prispevajo predvsem trije dejavniki: (1) premik med stroški in koristmi, ki so vložitev predloga za osebni stečaj napravili mikavnejši, (2) zmanjšan občutek osebne sramote in družbene stigme, ter (3) premik k bolj neosebnemu razmerju med upnikom in dolžnikom. S takšnimi stališči so povezane tudi zahteve po strožji stečajni zakonodaji (Lown, 2008: 366). To bi praktično pomenilo vrnitev na stara izhodišča *common law*, ki je poznal posebne sramotilne sankcije za vzdrževanje poslovne morale in ki so bile v ZDA odpravljene leta 1978 s ciljem očistiti stečajno pravo moralističnih elementov (Ramsay 2007: 256).

Empirične raziskave v ZDA so pokazale, da temu ni nujno tako. Okoli 20 % osebnih stečajev je povezanih z zdravstvenimi problemi in nanje moralno tveganje ne vpliva. Pri preostalih osebnih stečajih pa so ekonometrični modeli pokazali, da bi znižanje stigme znižalo ponudbo nezavarovanih kreditov. V pogojih nizke stigmatizacije osebnega stečaja si potrošniki redko izposojajo denar. Kadar pa si ga že izposodijo, je tudi verjetnost osebnega stečaja velika (Athreya, 2004: 14). Veliko vprašanje je, ali je porast števila osebnih stečajev resnično povezan z zniževanjem moralne stigme zaradi ugodnega dostopa do odpusta dolga, ali pa morda bolj z nižanjem kriterijev za odobravanje kreditov potrošnikom z nižjimi prihodki? Načeloma lahko posojilodajalci ceneje in enostavneje ugotavljajo svojo sposobnost odplačila kredita od posojilodajalca. Stroški družbe so zato nižji, če posojilodajalci zaostrijo pogoje odobravanja kreditov, dokazno breme o sposobnosti odplačila pa prevalijo na posojilodajalce. Če pa so posojilodajalci v zadnjem času resnično znižali pogoje za odobritev kreditov, potem je ob enakem dostopu do odpusta dolga (in enaki moralni stigmati) resnično mogoče pričakovati skokovito povišanje števila osebnih stečajev. Že bolj zaostreni posojilni pogoji bi torej vplivali na znižanje števila osebnih stečajev (Stavins, 2000: 30).

Poleg povečanega moralnega tveganja zaradi zniževanja stigme in preohlapnih kreditnih pogojev (še posebej pri odobritvi kreditnih kartic) obstaja še vrsta alternativnih razlag za povečano število osebnih stečajev. V ZDA lahko sem zagotovo prištejemo pomanjkljivo zdravstveno zavarovanje velikega števila prebivalcev. V času gospodarske krize je očiten razlog za osebni stečaj lahko izguba službe⁷ ali razveza zakonske skupnosti (oz. razpad življenjske skupnosti). Med razlogi za povečano število osebnih stečajev se navaja tudi širša dostopnost iger na srečo, v zadnjem času tudi prek svetovnega spleta. Kljub temu nobena raziskava še ni uspela zanesljivo ugotoviti resničnih razlogov za skokovito rast števila osebnih stečajev (White, 2007b: 3).

2.2. Pomisleki glede moralnega tveganja v Sloveniji

Tudi v Republiki Sloveniji so se ob sprejemu ZFPPIPP slišali pomisleki o nevarnosti povečanega moralnega tveganja zaradi uvedbe osebnega stečaja. Nekateri so menili, da je za naše pravo še prezgodaj za uvedbo instituta osebnega stečaja, še posebej z odpustom obveznosti, saj je državno obvladovanje in preprečevanje zlorab (predvsem s pomočjo kazenskega prava) še preveč pomanjkljivo in neučinkovito, prav tako pa tudi ni trdnih

---

⁷ Empirične raziskave potrjujejo kavzalno povezavo med makroekonomskimi dejavniki, kot je npr. stopnja nezaposlenosti, in številom predlogov za osebni stečaj (Agarwal, Liu, 2003: 83).

temeljev, ki bi lahko vzpostavili sistem rehabilitacije dolžnika. Predvidevalo se je, da bodo banke zaostrele kreditne pogoje in zahtevale dodatna zavarovanja in da se bo plačilo dolgov posameznikov porazdelilo med vse državljane (Varanelli, 2007: 6; Varanelli, 2008: 6). Na podlagi empiričnih raziskav v tem trenutku ni mogoče odgovoriti na vprašanje, ali so bili takšni pomisleki upravičeni. Osebni stečaj je v slovenskem pravu mogoč šele od 1. oktobra 2008 dalje. Ker osebni stečaj potrošnikov pred tem ni bil mogoč, predstavljajo številke pravzaprav 100-odstotno povečanje glede na preteklo stanje. Dodatno težavo predstavlja tudi pričetek finančne in gospodarske krize, ki je povzročila povečanje števila nezaposlenih, kreditni krč in zaostrene pogoje kreditiranja ter poslabšanje ekonomske situacije prenekaterega slovenskega gospodinjstva. Zaradi pomanjkanja primerljivih podatkov je tako pravzaprav težko ugotavljati kavzalne povezave med različnimi pojavi in bo zato potrebno podatke spremljati skozi daljše časovno obdobje.

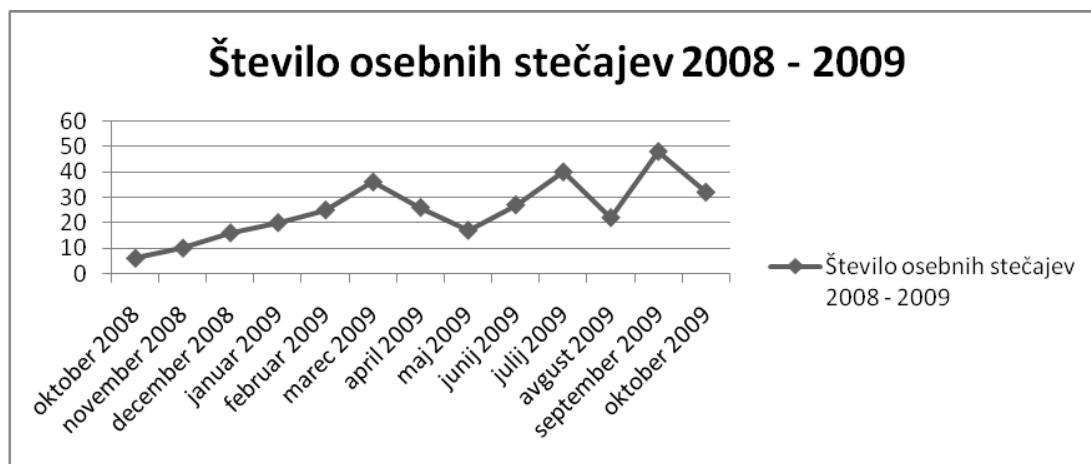
Mesec	Število sklepov o začetku postopka osebnega stečaja
oktober 2008	6
november 2008	10
december 2008	16
januar 2009	20
februar 2009	25
marec 2009	36
april 2009	26
maj 2009	17
junij 2009	27
julij 2009	40
avgust 2009	22
september 2009	48
oktober 2009	32
SKUPAJ 2008	32
SKUPAJ 2009*	293
SKUPAJ 2008 + 2009**	325
* Do 28. 10. 2009	Obdobje: od 01. 10. 2008 do 28. 10. 2009 Vir: http://www.ajpes.si
** Do 28. 10. 2009	

Tabela 1: Statistika osebnih stečajev v Republiki Sloveniji po izdanem sklepu o začetku osebnega stečaja

Kakor je razvidno iz *Tabele 1* je v času od uveljavitve ZFPPIPP do 28. oktobra 2009 bilo po podatkih AJ PES v Sloveniji izdanih 325 sklepov o začetku postopka osebnega stečaja. Od tega 32 v letu 2008 in 293 v letu 2009 do vključno 28. oktobra 2009.

Gibanje izdanih sklepov o začetku osebnega stečaja od 1. oktobra 2008 do 28. oktobra 2009 je mogoče ponazoriti tudi s pomočjo črtnega diagrama:

Graf 1: Gibanje števila osebnih stečajev v obdobju od 1. oktobra 2008 do 28. oktobra 2009

Iz grafa 1 je mogoče ugotoviti stalno rast števila izdanih sklepov o začetku osebnega stečaja, vendar s periodičnim nihanjem. Glede na to, da uveljavitev ZFPPIPP sovpada z začetkom finančne in gospodarske krize, je težko sklepati o razlogih takšnega gibanja števila izdanih sklepov. Vsekakor bo potrebno v prihodnje podatke o izdanih sklepih o začetku osebnega stečaja primerjati s podatki o stanju slovenskega gospodarstva v tem času. Istočasno pa je rast števila osebnih stečajev razumljiva tudi ob dejstvu, da naše pravo pred 1. oktobrom 2008 osebnega stečaja potrošnika sploh ni poznalo in je v tem obdobju to možnost izkoristila vrsta že zdavnaj pred tem brezupno prezadolženih potrošnikov. Koliko je bilo v tem času predlaganih postopkov osebnega stečaja iz podatkov AJ PES ni mogoče ugotoviti. Ker pa iz sodne statistike za prvo polletje 2009 izhaja, da so slovenska okrožna (v zadevah osebnega stečaja podjetnika) in okrajna (v zadevah osebnega stečaja zasebnikov in potrošnikov) sodišča prejela 286 novih zadev, iz podatkov AJ PES pa izhaja, da je bilo v tem času izdanih 151 sklepov o začetku osebnega stečaja, je mogoče sklepati o približno polovičnem številu ugodenih predlogov za začetek stečajnega postopka.⁸

⁸ Ta rezultat sicer ni natančen, saj ne razpolagamo s podatki o tem, kdaj je sodišče izdalo sklep o začetku osebnega stečaja ali o zavrnitvi predloga. V januarju 2009 so sodišča tako še odločala o predlogih, ki so jih prejela v letu 2008.

Sodišče	Stare zadeve	Nove zadeve	Skupaj	Vir: Sodna statistika 2009 ⁹
Okrožno sodišče INS-03 (podjetnik)	143	25	168	
Okrajno sodišče INS-03 (potrošnik, zasebnik)	127	261	388	

Tabela 2: Statistika osebnih stečajev na podlagi sodne statistike za prvo polletje 2009 (INS-03)

Iz tabele 2 je mogoče razbrati, da je osebnih stečajev podjetnikov v pristojnosti okrožnega sodišča manj kot 10% vseh novih zadev osebnega stečaja v prvem polletju 2009. Koliko izmed 261 osebnih stečajev v pristojnosti okrajnega sodišča predstavljajo zadeve osebnega stečaja potrošnikov in koliko zasebnikov iz dostopnih podatkov ni mogoče ugotoviti. Lahko pa z veliko verjetnostjo domnevamo, da večino teh zadev predstavlja osebni stečaj potrošnika. Sodna statistika za leto 2008 posebej ne izkazuje podatkov o osebnih stečajih - ne za podjetnike in tudi ne za zasebnike in potrošnike po 1. oktobru 2008. Edini za osebni stečaj merodajen podatek lahko najdemo o pravnomočno končanih stečajnih zadevah v letu 2008:

Subjekt stečaja	Število stečajev
Gospodarska družba	353
Zadruga	7
Druga pravna oseba	7
Pravne osebe skupaj	367
Samostojni podjetniki	257
Fizične osebe	0
SKUPAJ	624
Vir: Sodna statistika 2008 ¹⁰	

Tabela 3: Število pravnomočno končanih stečajnih zadev v letu 2008

⁹ Dostopno na:

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/statistika/SB_1-6_2009_2_september.pdf (28. 10. 2009).

¹⁰ Dostopno na:

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/publikacije/BILTEN_SS_2008-12_junij_09.pdf (28. 10. 2009).

Iz podatkov v tabeli 3 lahko ugotovimo, da v letu 2008 ni bil pravnomočno končan noben postopek osebnega stečaja fizične osebe, je pa bilo v istem obdobju pravnomočno končanih 257 stečajev nad podjetniki.¹¹ Glede na to, da je bilo vseh pravnomočno končanih stečajnih postopkov 624, predstavljajo stečaji nad podjetniki približno 41 % vseh pravnomočno končanih stečajnih zdev. Preostanek predstavljajo stečajni postopki nad pravnimi osebami.

Za obdobje med 1. oktobrom 2008 in 28. oktobrom 2009 je mogoče spremljati tudi podatke o številu izdanih sklepov o začetku odpusta obveznosti, ki so objavljeni na AJPES:

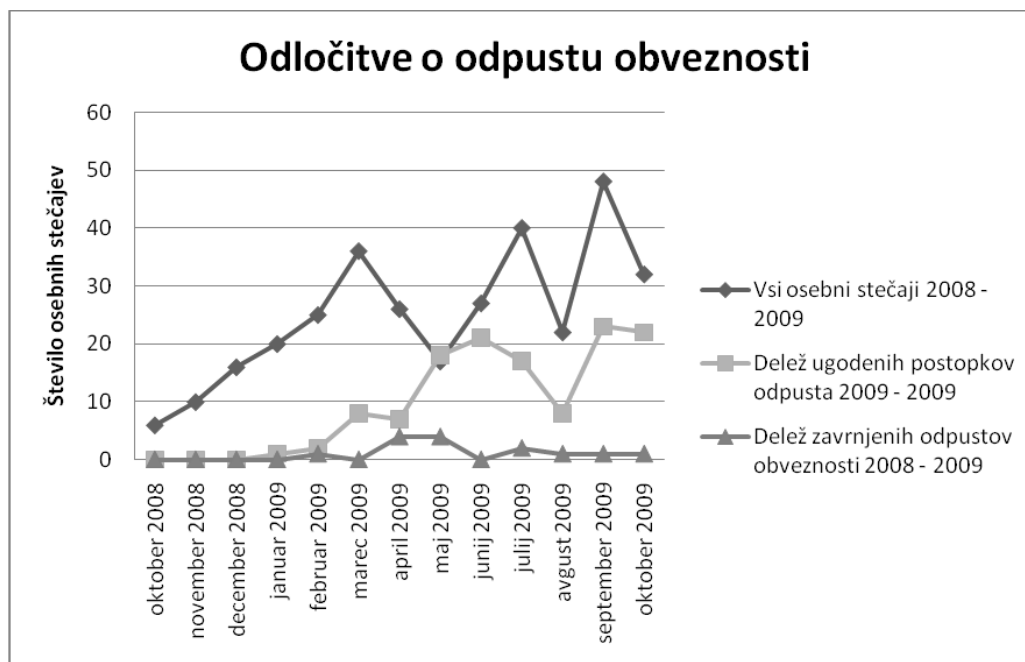
Mesec in leto	Ugodilni sklepi	Zavrnilni sklepi	Skupaj sklepov
oktober 2008	0	0	0
november 2008	0	0	0
december 2008	0	0	0
januar 2009	1	0	1
februar 2009	2	1	3
marec 2009	8	0	8
april 2009	7	4	11
maj 2009	18	4	22
junij 2009	21	0	21
julij 2009	17	2	19
avgust 2009	8	1	9
september 2009	23	1	24
oktober 2009	22	1	23
SKUPAJ 2008	0	0	0
SKUPAJ 2009*	127	14	141
SKUPAJ 2008 + 2009**	127	14	141
* Do 28. 10. 2009 ** Do 28. 10. 2009	Obdobje: od 01. 10. 2008 do 28. 10. 2009 Vir: http://www.ajpes.si		

Tabela 4: Sklepi o začetku postopka odpusta obveznosti ali zavrnitev

Gibanje izdanih sklepov o začetku postopka odpusta obveznosti ali zavrnitve od 1. oktobra 2008 do 28. oktobra 2009 je mogoče ponazoriti s pomočjo

¹¹ Kar je pričakovano, glede na to, da so se ti postopki lahko pričeli šele po 1. oktobru 2008 in se tudi sklada s podatki AJPES.

črtnega diagrama tudi v odnosu do vseh sklepov o začetku osebnega stečaja¹² v tem obdobju:

Graf 2: Gibanje števila odločitev o odpustu obveznosti v obdobju od 1. oktobra 2008 do 28. oktobra 2009 v odnosu do števila sklepov o začetku postopka osebnega stečaja

Statistični podatki o osebnih stečajih v tem trenutku ne dopuščajo sklepa o tem, ali so bile črnoglede napovedi o povečanem moralnem tveganju v slovenskem pravu upravičene ali ne. Skokovito povečanje osebnih stečajev potrošnikov je v obdobju po 1. oktobru 2009 razumljivo, saj zakonodaja tega pred tem ni omogočala. To je sovpadlo tudi z začetkom finančne in gospodarske krize, bolj zaostrenimi pogoji kreditiranja in povečano nezaposlenostjo, kar vse so potencialni dejavniki, ki lahko vplivajo na število osebnih stečajev potrošnikov in s tem tudi zamegljujejo realno sliko. Prav tako je mogoče ugotoviti, da je od uvedbe osebnega stečaja potrošnikov v naše pravo enostavno preteklo premalo časa, da bi bilo mogoče na podlagi statističnih podatkov sprejeti konkretne zaključke o morebitnem povečanju moralnega tveganja.

¹² Ti podatki so sicer nenatančni, ker večina sodišč objavlja izdajo sklepa o začetku postopka odpusta obveznosti, pri nekaterih sodiščih pa najdemo objavo sklepa o odpustu obveznosti, kar je najverjetneje napačna praksa sodišč. Postopek odpusta obveznosti znotraj osebnega stečaja pozna namreč oba sklepa - sklep o začetku postopka odpusta obveznosti, ki se izda, če sodišče presodi, ali obstajajo pogoji za začetek postopka, in sklep o odpustu obveznosti, ki se izda po poteku preizkusnega obdobja in s katerim se dolžniku odpustijo njegove obveznosti (Plavšak, 2008: 288–289). Glede na to, da je že v prvi objavi AJPEŠ o sklepu o začetku postopka odpusta obveznosti (opr. št. 1958/2008) zapisano »sklep o odpustu obveznosti«, je mogoče sklepati, da gre za napačno prakso sodišč.

2.3. Vpliv osebnega stečaja na ponudbo posojil

Splošna predpostavka je, da osebni stečaj pomaga predvsem manj premožnim potrošnikom. Čeprav je to morda res glede olajševanja položaja prezadolženih potrošnikov, pa ni nujno tako tudi glede vprašanja financiranja in pridobivanja premoženja. Empirične raziskave v ZDA, kjer so pogoji za odpust obveznosti v osebnem stečaju sicer res precej sproščeni, kažejo, da pravila o osebnem stečaju povzročajo povečanje kreditov premožnejšim gospodinjstvom, s tem pa otežujejo dostopnost gospodinjstvom z nižjimi prihodki. Prav tako so ugotovili, da so obrestne mere avtomobilskih posojil za gospodinjstva z nižjimi prihodki višje v zveznih državah, kjer so pravila o odpustu obveznosti ugodnejša za dolžnika. Posledično torej preveč velikodušna pravila o osebnem stečaju povzročajo redistribucijo k potrošnikom z višjimi prihodki (Gropp, Scholz, White, 1996: 23). Podobna raziskava je upoštevala korelacijo med ugodnejšimi pravili o odpustu dolga in sposobnostjo pridobivanja trajnega premoženja. Podobno kot v primeru kreditne sposobnosti se je tudi tu pokazalo, da ugodna pravila o odpustu dolga nižajo neto vrednost trajnega premoženja v prvi polovici življenjskega ciklusa pred upokojitvijo (Pavan, 2005: 30).

3. Primerjalna ureditev osebnega stečaja

Postopek osebnega stečaja na ravni EU, podobno kot to velja tudi za stečajni postopek na splošno, ni poenoten. Ne glede na to pa lahko od 1980-ih dalje spremljamo zakonodajne ukrepe v različnih državah, ki so usmerjeni k urejanju osebnega stečaja potrošnikov. Nekateri avtorji menijo, da je razcvet prava osebnega stečaja potrošnikov na začetku 21. stoletja povezan z novo fazo kapitalizma, kakor je bil tudi začetek stečajnega prava povezan z razcvetom industrijskega kapitalizma v 19. stoletju. To novo obliko kapitalizma bi lahko imenovali kar potrošniški kreditni kapitalizem (Ramsay, 2007: 242). Posledično se je osebni stečaj potrošnikov najprej uredil v pravu ZDA (že leta 1978) in zahodnoevropskih držav. V kontinentalni Evropi je prva tak zakon sprejela Danska 1984, sledile pa so ji Francija 1989, Finska in Norveška 1993, Švedska 1994, Avstrija 1995, Nizozemska in Belgija 1998, Nemčija 1999 in Luksemburg 2000.

3.1. Osebni stečaj v ZDA

Logiko osebnega stečaja potrošnika v ZDA je mogoče opisati kot princip novega začetka (fresh start) v korist potrošnika. Če je postopek o osebnem

stečaju potrošnika začeti, obstaja več različnih možnosti zaščite dolžnika, ki mu omogočijo, da obdrži precejšen del svojega premoženja (Chatterjee, 2008: 7). V nekaterih državah (npr. Kalifornija ali Arizona) uživa potrošnik stečajno zaščito celo v primeru neplačila obrokov kredita za stanovanjsko hišo. Osebni stečaj potrošnika je v ZDA enako kot za gospodarske subjekte urejen v *US Bankruptcy Code*. Primarni namen zakona je potrošniku zagotoviti možnost novega začetka in omogočiti sorazmerno poplačilo upnikov. Posamezniki lahko od sodišča zahtevajo stečajno zaščito¹³ po poglavjih (chapters) 7, 11 in 13. Poglavje 11 se praviloma uporablja samo za osebni stečaj podjetnikov.

V postopku po poglavju 7 lahko posameznik zahteva zaščito ne glede na dolgovani znesek. V tem postopku mora dolžnik predati upravitelju vse premoženje, ki iz stečaja ni izvzeto. To premoženje se nato proda, izkupiček pa razdeli upnikom. Zelo pogosti pa so primeri, ko neizvzetega premoženja praktično ni. Po vnovčitvi in razdelitvi premoženja upnikom se lahko preostale obveznosti takoj odpustijo.¹⁴ Katero premoženje je izvzeto iz stečaja, je odvisno od zakonodaje posameznih zveznih držav ali zvezne ureditve.¹⁵ Celotni postopek po poglavju 7 praviloma traja manj kot štiri mesece in v več kot 99 % primerov dolžniki dobijo odpust obveznosti (Gerhardt, 2009: 3). V postopku po poglavju 13 ima dolžnik možnost rešiti večji delež svojega premoženja, vendar odpusta obveznosti ni mogoče dobiti praktično takoj. Namesto tega mora dolžnik z upniki skleniti poravnalni načrt in skladno z njim v naslednjih treh do petih letih (kar je odvisno od višine mesečnih prihodkov) odplačevati svoje dolgove. Po preteku tega obdobja je preostanek obveznosti odpuščen. Odločitev o tem, po katerem poglavju bo dolžnik predlagal uvedbo stečaja, je v veliki meri odvisna od dolžnikovih mesečnih prihodkov. Dolžniki z višjimi prihodki praviloma predlagajo stečaj po poglavju 13 (Gerhard, 2009: 4). Za ponovno zaščito po poglavju 7 lahko dolžnik najprej zaprosi čez šest let po prenehanju prejšnjega postopka, po poglavju 13 pa kadarkoli oz. ne prej kot v 180 dneh po zavrnitvi prejšnjega predloga (Mester, 2002: 37).

Pravna ureditev osebnega stečaja potrošnikov je doživela veliko reformo leta 2005 s sprejemom *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act* (BAPCPA). Ta zakon je uvedel strožja pravila za vložitev predloga za stečaj in

---

¹³ Glede na namen stečajnega postopka je v ZDA dejansko mogoče govoriti o zaščiti dolžnika.

¹⁴ Nekatero obveznosti po poglavju 7 ni mogoče odpustiti. Mednje sodijo obveznosti iz naslova prežिवnin, določeni davki in odškodnine za škodo, ki je bila povzročena z določenimi vrstami kaznivih dejanj.

¹⁵ Izvzeti zneski v posameznih državah lahko segajo od 15.000 do 50.000 USD, po zvezni zakonodaji pa znaša izvzetje okoli 45.000 USD. Prav tako zakonodaje držav dopuščajo dodatna izvzetja glede vrednosti stanovanja do 100.000 USD, po zvezni zakonodaji pa okoli 135.000 USD.

omejil upravičenost zahtevati stečajno zaščito po poglavju 7. Uvedba nove zakonodaje je povzročila drastičen porast osebnih stečajev leta 2005 (ko so dolžniki hiteli predlagati postopke po stari zakonodaji) in upad v naslednjem letu. Ne glede na to pa je število osebnih stečajev v letu 2008 spet strmo naraščalo.

3.2. Osebni stečaj v državah romanskega kroga

Značilnost romanskega sistema osebnega stečaja je bila vsaj izvorno v tem, da je omogočal relativno nenasilno pogajanje med upnikom in dolžnikom. Takšno ureditev je izvorno imela Francija, od nje pa sta jo prevzeli Belgija in Luksemburg. Izvor takšne ureditve je v stečajnem pravu trgovcev, kjer je zasebno pogajanje vedno bilo temelj urejanja dolžniško-upniških razmerij. To osnovno izhodišče držav romanskega kroga pa se je do danes v veliki meri spremenilo (Kilborn, 2007: 12). Izvorna francoska ureditev iz leta 1989 ni predvidevala odpusta obveznosti, temveč je temeljila na pogajanjih med upnikom in dolžnikom o reprogramiranju dolga (do 10 let). Takšna pogajanja so bila ob pomoči *commissions de surendettement* precej uspešna, saj je bila poravnava o reprogramiranju dolga sklenjena v približno 65 % vseh primerov. Nova francoska ureditev pa predvideva tudi tri možne načine prisilnega reprogramiranja dolga, ki pridejo v poštev takrat, ko poravnava ni mogoča in dolžnik med njimi ne more prosto izbirati (Kilborn, 2007: 63). Če poravnava ni sklenjena, lahko komisija predlaga moratorij na plačevanje obveznosti v trajanju do dveh let, po preteku katerih komisija zopet obravnava primer. Druga možnost komisije je, da predlaga sodišču, da prisilno reprogramira in zmanjša dolžnikovo obveznost. Če tudi pri ponovnem obravnavanju primera komisija ugotovi, da je primer brezupen, lahko sodišču predlaga, da strankam vsili prisilni načrt reprogramiranja (do 10 let, v praksi pa ne več kot 5 let) ali pa določi postopek likvidacije dolžnikovega premoženja, pri čemer je izvzeto določeno premoženje dolžnika, ki ga ta potrebuje za preživetje. Po likvidaciji lahko sodišče delno ali v celoti odpusti dolžnikovo obveznost (Gerhardt, 2009: 10). Čeprav je sodna likvidacija premoženja z delnim ali celotnim odpustom dolžnikove obveznosti izvorno bila predvidena kot izjema za »nepopravljivo prezadolžene« dolžnike, pa je v praksi ta postopek čedalje bolj pogost. Temu počasi sledita tudi ureditvi v Belgiji in Luksemburgu (Kilborn, 2007: 69-70). Špansko pravo pozna osebni stečaj potrošnika šele od leta 2003, vendar ne ureja odpusta obveznosti. Italija je bila v letu 2009 ena redkih držav, ki še ni imela zakonodaje o osebnem stečaju dolžnika (Gerhardt 2009: 11).

3.3. Osebni stečaj v državah germanskega kroga

Med države germanskega kroga je mogoče šteti Nemčijo, Avstrijo, Nizozemsko in Švedsko. Izvorno izhodišče teh ureditev je bilo podobno kot v romanskem krogu - čim manj posegati v dolžniško-upniško razmerje. Zato je bil odpust dolga na voljo relativno majhnemu številu dolžnikov pod izjemno strogimi pogoji. Čez čas pa so tudi tu zakonodajalci olajšali dostop do odpusta dolga. Nemški *Insolvenzordnung* iz leta 1999 predvideva možnost odpusta dolga po preteku določenega obdobja primerne obnašanja. Nemški postopek osebnega stečaja ima tri faze: (1) izvensodna pogajanja med upnikom in dolžnikom, (2) sodna pogajanja med upnikom in dolžnikom, in (3) obdobje primerne obnašanja z možnostjo odpusta dolga. Faza izvensodnih pogajanj je obvezna, dolžnik pa lahko zaprosi za postopek odpusta obveznosti šele v primeru, če niti izvensodna niti sodna pogajanja niso bila uspešna. Če sodišče temu ugodi, mora dolžnik v obdobju 6 let primerne obnašanja izpolniti različne pogoje.¹⁶ V tem času se upniku prenese ves rubljivi del prihodkov, prav tako se lahko zaseže ostalo premoženje. Po preteku preizkusne dobe sodišče odloči, ali je preostanek dolga odpuščen,¹⁷ temu postopku pa se je mogoče podvreči samo vsakih 10 let (Gerhardt 2009: 8). Avstrijski sistem je v grobem podoben nemškemu, le da omogoča odpust obveznosti pod manj ugodnimi pogoji. Dolžnik mora najprej poizkusiti z izvensodno poravnavo urediti dolžniško-upniška razmerja. Če mu to ne uspe, lahko predlaga uvedbo sodnega postopka. Ta je sestavljen iz več faz, ki si sledijo v primeru neuspeha predhodne faze. Najprej pride na vrsto prisilna poravnava, nato poplačilni načrt in šele nazadnje in izjemoma razbremenitveni postopek z možnostjo odpusta preostanka dolgov. Vse te možnosti nudi pravo samo poštenemu dolžniku, ki si tekom postopka prizadeva upnike poplačati v čim višjem postopku. Pot do novega začetka je v avstrijskem pravu zelo težavna. Praviloma mora dolžnik v obdobju 7 let

---

¹⁶ Zakon mu nalaga prizadevati si za čim boljšo plačano zaposlitev ali delo (tudi sezonsko). Odpustitev obveznosti pa pride v poštev predvsem takrat, ko je jasno, da dolžnik navkljub izkazanemu trudu ne bo mogel poplačati dolga (Skubic 2006: 11).

¹⁷ Odpustitev ne pride v poštev za obveznosti, ki so nastale po začetku insolvenčnega postopka, obveznosti iz naslova namenoma storjenih protipravnih dejanj ter obveznosti iz naslova brezobrestnih posojil, ki so jih dolžniku zaradi plačila stroškov insolvenčnega postopka odobrile dobrodelne ali uradne institucije. Tudi sicer lahko še pred začetkom ali kadarkoli med postopkom sodišče odkloni odpust obveznosti, če je bil dolžnik zaradi stečajnega postopka pravnomočno obsojen na kaznivo dejanje; če je dolžnik v zadnjih treh letih pred uvedbo insolvenčnega postopka z navajanjem lažnih podatkov o svojem premoženju neupravičeno pridobil posojilo, socialni prispevek ali se izognil obdavčitvi; če je bila dolžniku kadarkoli v obdobju desetih let pred uvedbo postopka že dovoljena oz. zavrnjena prošnja za razbremenitev dolgov; če je dolžnik tekom insolvenčnega postopka kršil svoje dolžnosti do posredovanja resničnih informacij in sodelovanja; in če se je dolžnik v zadnjem letu pred vložitvijo predloga za začetek postopka očitno prekomerno zadolžil oz. zapravljal svoje premoženje (Jan, 2005: 22).

plačati vsaj 10% upnikove terjatve, da lahko doseže odpust obveznosti (Dellinger, Oberhammer, 2004: 181).¹⁸

4. Osebni stečaj v slovenskem pravu

4.1. Splošno

ZFPPIPP uvršča postopek osebnega stečaja med stečajne postopke (5. člen), vendar ga pri tem ne definira (Ivanjko, 2007: 1169). Pravila o postopku osebnega stečaja se uporabljajo za stečaj vsake fizične osebe - tako podjetnika, zasebnika kot tudi potrošnika (prvi odstavek 381. člena ZFPPIPP). Podjetnik v danem primeru v smislu 3. člena ZGD-1¹⁹ predstavlja podjetnika posameznika, torej vsako fizično osebo, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja. Med zasebnike štejejo zdravniki, notarji, odvetniki, kmeti ali druge fizične osebe, ki niso podjetniki in ki kot poklic opravljajo določeno dejavnost. Potrošnik pa je vsaka fizična oseba, ki ni ne podjetnik in ne zasebnik (7. člen ZFPPIPP).

Pristojnost slovenskih sodišč za vodenje osebnega stečaja je podana za vse fizične osebe, ki imajo stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji, pa tudi za potrošnike, ki tega nimajo, pa v Republiki Sloveniji prejemajo plačo ali druge stalne prejemke ali imajo premoženje, kakor tudi za podjetnike ali zasebnike brez stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, ki pa imajo v njej sedež (drugi odstavek 381. člena ZFPPIPP). Z vidika stvarne pristojnosti je za odločanje v postopku osebnega stečaja podjetnika pristojno okrožno sodišče, za odločanje o osebnem stečaju zasebnika ali potrošnika pa okrajno sodišče (51. člen ZFPPIPP).

Ker je v ZFPPIPP postopek osebnega stečaja opredeljen kot eden od (posebnih) stečajnih postopkov, se za ta postopek uporabljajo smiselno poleg posebnih pravil o osebnem stečaju tudi pravila o stečajnem postopku nad pravno osebo, če ni z zakonom izrecno določeno drugače.²⁰ Zato načeloma tudi obveznosti dolžnika po zaključku stečajnega postopka ne prenehajo in je glavni namen stečajnega postopka predvsem doseči enako poplačilo vseh

---

¹⁸ Razlogi za zavrnitev odpusta obveznosti so v ostalem podobni razlogom v nemškem pravu.

¹⁹ Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), Uradni list RS, št. 42/2006 (60/2006 popr.), 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009 Odl.US: U-I-268/06-35, 42/2009, 65/2009-UPB3 in 83/2009 Odl.US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8.

²⁰ Med stečajem fizične in pravne osebe obstaja temeljna razlika v tem, da fizična oseba na koncu stečaja ne preneha. Zato ZFPPIPP v 383. členu izrecno določa, katere določbe o stečajnem postopku nad pravno osebo se ne uporabljajo.

upnikov (382. člen ZFPPIPP). Izjema velja v primeru, ko je bil tekom postopka osebnega stečaja izveden postopek odpusta (določenega dela) obveznosti, ki je za nas tudi najbolj zanimiv del postopka. To pomeni, da sam osebni stečaj še ne privede avtomatično tudi do prenehanja neplačanih obveznosti dolžnika. Nasprotno, terjatve upnikov v delu, v katerem niso bile plačane iz razdelitvene mase stečajnega dolžnika, lahko upniki uveljavljajo proti stečajnemu dolžniku tudi po koncu stečajnega postopka.

4.2. Stranke stečajnega postopka

V postopku osebnega stečaja je mogoče razlikovati med tremi različnimi kategorijami strank. V prvi vrsti je stranka postopka osebnega stečaja sam stečajni dolžnik, torej podjetnik, zasebnik ali potrošnik. Nadalje je stranka postopka tudi upnik, ki je pravočasno izvedel dejanja za uveljavitev svoje terjatve - pravočasno prijavil svojo terjatev do stečajnega dolžnika ali pravočasno vložil tožbo za ugotovitev njenega obstoja, če je bila terjatev prerekana. Stranka postopka osebnega stečaja pa je tudi upnik, ki ni pravočasno izvedel dejanj za uveljavitev svoje terjatve, če je njegova terjatev v postopku priznana.²¹ Tu so podane različne možnosti. Če je upnikova terjatev priznana v postopku preizkusa terjatev, pridobi položaj stranke takrat, ko postane pravnomočen sklep o (poznejšem) preizkusu terjatev. Če je bila upnikova terjatev prerekana in ni temeljila na izvršilnem naslovu, potem pridobi položaj stranke takrat, ko postane pravnomočna sodba, s katero je bilo ugodeno njegovemu zahtevku. Če pa je bila upnikova terjatev prerekana in je temeljila na izvršilnem naslovu, potem pridobi položaj stranke takrat, ko poteče enomesečni rok za vložitev tožbe za ugotovitev njenega neobstoja in tožba ni bila vložena, ali ko postane pravnomočna sodba, s katero je bil zavržen tožbeni zahtevek za ugotovitev neobstoja terjatve (Plavšak, 2008: 281).

4.3. Začetek postopka

Za začetek stečajnega postopka veljajo splošna pravila o stečajnih postopkih (prim. 230. člen ZFPPIPP in sledeči). Predlog za začetek stečajnega postopka lahko vложи sam dolžnik ali upniki. Upnik bo moral predlogu za začetek osebnega stečaja priložiti dokaz o tem, da je dolžnik postal insolventen, dokaz o plačilu sodne takse za sklep o začetku stečajnega postopka in predujem za kritje začetnih stroškov stečajnega postopka. Upnik bo moral predložiti tudi

---

²¹ Roki za uveljavitev terjatev v postopku osebnega stečaja nimajo narave materialnih prekluzivnih rokov, saj dolžnik po končanem stečaju ne preneha.

opis dejstev in okoliščine, iz katerih verjetno izhaja, da ima terjatev do dolžnika in da dolžnik zamuja s plačilom te terjatve več kot dva meseca. Dolžnik, ki je potrošnik (14. člen ZFPPIPP), je insolventen, če za več kot dva meseca zamuja z izpolnitvijo ene ali več obveznosti v skupnem znesku, ki presega trikratnik njegove plače, nadomestil ali drugih prejemkov, ki jih prejema redno v obdobjih, ki niso daljša od dveh mesecev, ali če je nezaposlen in ne prejema nobenih drugih rednih prejemkov ter za več kot dva meseca zamuja z izpolnitvijo obveznosti, ki presegajo tisoč evrov. Velja izpodbojna domneva, da je dolžnik postal dolgoročno plačilno nesposoben, če je vrednost njegovega premoženja manjša od vsote njegovih obveznosti (Sladič, 2008: 26).

Po vložitvi predloga za začetek postopka osebnega stečaja mora dolžnik sodišču podati poročilo o stanju svojega premoženja, ki mora vključevati popis vsega premoženja, podatke o transakcijskih računih, podatke o mesečnem znesku plače ali drugih rednih prejemkih in izplačevalcu ter izjavo, da je v poročilu navedeno vse znano premoženje in vsi transakcijski računi (384. člen ZFPPIPP).²² Z začetkom stečajnega postopka se tudi omeji poslovna sposobnost stečajnega dolžnika in sicer tako, da ne more sklepati pogodb in opravljati drugih pravnih poslov ali dejanj, ki merijo na razpolaganje z njegovim premoženjem, ki spada v stečajno maso. V njegovem imenu te posle in dejanja opravlja upravitelj kot njegov zakoniti zastopnik.²³ Zato mu mora dolžnik omogočiti dostop v prostore, kjer opravlja posle ali hrani stvari ter izročiti drugo premoženje, ki spada v stečajno maso oz. dokumente za prevzem tega premoženja. Izjema velja za stanovanje ali družinsko hišo, v kateri stanuje dolžnik in ki jo mora izročiti šele v treh mesecih po prejemu sklepa o prodaji (Plavšak, 2008: 281).

Upravitelj z začetkom osebnega stečaja pridobi tudi pravico zastopati dolžnika pri procesnih in drugih dejanjih v zvezi z izpodbijanjem pravnih dejanj stečajnega dolžnika ter pri uresničevanju odstopnih in drugih pravic stečajnega dolžnika v posledici začetka stečaja. Poslovna sposobnost stečajnega dolžnika je nadalje omejena tudi tako, da brez soglasja sodišča ne more najeti kredita ali posojila, dati poročstva, odpreti transakcijskega ali denarnega računa ali se odpovedati dediščini in drugim premoženjskim pravicam. Če v danih primerih stečajni dolžnik sklepa pravne posle, za katere nima potrebne poslovne sposobnosti, so ti pravni posli brez pravnega učinka, torej nični, če je druga stranka vedela oz. morala vedeti, da je nad dolžnikom

---

²² Ni pa stečajnemu dolžniku treba opisati vseh večjih transakcij, ki jih je opravil v zadnjih treh letih, kar nekateri vidijo kot zakonsko pomanjkljivost (Varanelli, 2008: 6).

²³ Za razliko od avstrijskega prava v Sloveniji ni mogoče, da bi se, s ciljem nižjih stroškov osebnega stečaja, stečajni dolžnik upravljal sam (Šlamberger, 2007: 6).

začet stečajni postopek.²⁴ Velja pa neizpodbojna pravna domneva, da je druga pogodbeni stranka vedela za začetek postopka osebnega stečaja, če je bil pravni posel opravljen kasneje kot v osmih dneh po objavi oklica o začetku postopka osebnega stečaja (386. člen ZFPPIPP). Izguba poslovne sposobnosti prizadene tudi sposobnost opraviti pravna dejanja sprejema izpolnitve, katere predmet je premoženje, ki spada v stečajno maso. Po začetku stečajnega postopka je takšna izpolnitev veljavno mogoča samo upravitelju kot zakonitemu zastopniku stečajnega dolžnika.

Stečajni upravitelj mora po začetku stečajnega postopka odpreti poseben fiduciarni denarni račun upravitelja, prek katerega sme sprejemati samo vplačila na podlagi unovčevanja in upravljanja stečajne mase ter opravljati samo izplačila za stroške postopka osebnega stečaja in plačilo terjatev upnikov. Namen tega računa je vzpostavitev jasne ločnice med premoženjem stečajnega dolžnika, ki spada v stečajno maso in ki ga upravlja upravitelj, ter osebnim premoženjem upravitelja. V stečajno maso v postopku osebnega stečaja spada vse premoženje, katerega imetnik je stečajni dolžnik ob začetku stečajnega postopka ali ki ga pridobi med trajanjem stečajnega postopka, razen premoženja, ki je iz stečajne mase izvzeto po posebnih pravilih drugega do četrtega odstavka 389. člena ZFPPIPP. V prvi vrsti so izvzeti predmeti in prejemki, ki so izvzeti iz izvršbe po 79. in 101. členu ZIZ.²⁵ Prejemki iz naslova plače, nadomestila plače, odškodnine za izgubo ali zmanjšanje delovne sposobnosti, iz naslova začasne brezposelnosti ali dela obsojencev so izvzeti v določenem delu. Kadar stečajni dolžnik preživlja druge osebe, je izvzet del prejemkov v višini dohodka določenega za dolžnika in njegove družinske člane oz. osebe, ki jih mora preživljati po zakonu, po merilih, ki jih določa zakon, ki ureja socialno varstvo, za dodelitev denarne socialne pomoči. V vseh drugih primerih pa je izvzet del prejemkov v višini minimalne plače, zmanjšane za plačilo davkov in obveznih prispevkov za socialno varnost. Iz stečajne mase so delno izvzeti tudi prejemki invalidnine, ortopedskega dodatka in invalidskega dodatka ter prejemki iz pogodbe o

---

²⁴ Kar je sicer nesistemska sankcija, saj so sicer pravni posli, ki jih sklepa oseba brez potrebne poslovne sposobnosti, izpodbojni. Ta nesistemska je posledica dejstva, da naše pravo odvzema poslovno sposobnost, primerljivi pravni redi Avstrije in Nemčije pa razpolagalno moč oz. sposobnost razpolaganja (Verfügungsfähigkeit) (Mohr 2007: 33).

²⁵ Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ), Uradni list RS, št. 51/1998, 72/1998 Skl.US: U-I-339/98, 11/1999 Odl.US: U-I-339/98, 89/1999, 11/2001-ZRacS-1, 75/2002, 87/2002-SPZ, 70/2003 Odl.US: U-I-331/02-12 (83/2003 popr., 91/2003 popr.), 40/2004-UPB1, 132/2004 Odl.US: U-I-93/03-26, 46/2005 Odl.US: U-I-110/03-16, Up-631/03-13, 96/2005 Odl.US: Up-357/03-23, U-I-351/04, 17/2006, 30/2006 Odl.US: Up-724/04-18, U-I-322/05, 44/2006-UPB2, 69/2006, 110/2006-UPB3, 115/2006, 3/2007-UPB4, 93/2007, 6/2008 Skl.US: U-I-354/07-6, 37/2008-ZST-1, 45/2008-ZArbit, 113/2008 Odl.US: U-I-344/06-11, 28/2009, 47/2009 Odl.US: U-I-54/06-32 (48/2009 popr.) in 57/2009 Skl.US: Up-1801/08-10, U-I-237/08-10.

dosmrtnem preživljanju in dosmrtni renti ter iz pogodbe o življenjskem zavarovanju, smiselno enko kot v drugem in tretjem odstavku 102. člena ZIZ. Glede stečajne mase velja še posebno pravilo za primere, ko je v postopku osebnega stečaja izveden postopek odpusta obveznosti. V tem primeru v stečajno maso ne sodi več premoženje, ki ga dolžnik pridobi po pravnomočnosti sklepa o odpustu obveznosti (drugi odstavek 410. člena ZFPPIPP).

4.4. Izpodbojnost pravnih dejanj stečajnega dolžnika

V postopku osebnega stečaja so določena tudi posebna pravila o izpodbojnosti pravnih dejanj stečajnega dolžnika. Po splošnem pravilu vključuje obdobje izpodbojnosti zadnje leto (12 mesecev) pred uvedbo postopka osebnega stečaja (269. člen ZFPPIPP). Po posebnem pravilu 391. člena ZFPPIPP glede osebnega stečaja pa je za nekatera pravna dejanja obdobje izpodbojnosti podaljšano na zadnja tri leta pred uvedbo postopka osebnega stečaja. Takšna pravna dejanja so pravni posli in druga pravna dejanja, ki jih je stečajni dolžnik sklenil ali izvedel v dobro osebe, ki ima v razmerju do njega položaj ožje povezane osebe,²⁶ v dobro svojih polnoletnih otrok ali posvojencev, staršev ali posvojiteljev, bratov ali sester, ter tudi dejanja, ki imajo značilnost neodplačnih pravnih poslov, pri katerih je druga oseba prejela dolžnikovo premoženje, ne da bi bila dolžna opraviti svojo nasprotno izpolnitev ali pa je bila nasprotna izpolnitev zgolj majhne vrednosti (prim. drugi odstavek 271. člena) (Šlamberger, 2008: 13). Pri tem ni pomembno, ali je druga oseba pri tem vedela ali morala vedeti, da je dolžnik insolventen.

4.5. Unovčevanje stečajne mase in konec postopka

Za poplačilo terjatev upnikov opravi v postopku osebnega stečaja sodišče različna dejanja. Tako izplačevalcu stalnih prejemkov stečajnega dolžnika naloži s sklepom, da mora po prejemu sklepa te prejemke, zmanjšane za izvzete zneske, namesto stečajnemu dolžniku plačevati v dobro fiduciarnega denarnega računa upravitelja. S sklepom o zasegu denarnega dobroimetja naloži sodišče banki, ki vodi dolžnikov račun, da mora v treh dneh po

---

²⁶ Ta položaj določa 18. člen ZFPPIPP: zakonec ali oseba, s katero živi v življenjski skupnosti, ki ima po zakonu enake premoženjske posledice kot zakonska zveza ali oseba, s katero živi v istospolni partnerski skupnosti po zakonu, ki ureja registracijo istospolne partnerske skupnosti, otrok in posvojenec brez poslovne sposobnosti stečajnega dolžnika oz. zakonca ali osebe, s katero živi v skupnosti, ter druga oseba, ki nima poslovne sposobnosti in je bila dodeljena v skrbništvo.

prejemu sklepa denarno dobroimetje, zmanjšano za izvzete zneske, prenesti v dobro fiduciarnega denarnega računa upravitelja, ter naslednji delovni dan po prispetju novih plačil prav tako opraviti prenos v dobro fiduciarnega denarnega računa upravitelja.

V postopku osebnega stečaja se lahko unovči tudi stvarno premoženje. Pri prodaji premičnih stvari zadošča že ocena vrednosti s strani upravitelja. Bolj zapleten je postopek v primeru prodaje stanovanja ali družinske stanovanjske hiše, v kateri stanuje dolžnik kot lastnik. V tem primeru sodišče s sklepom o prodaji naloži dolžniku, da v treh mesecih po prejemu sklepa izprazni stanovanje ali hišo in jo izroči upravitelju. Takšen pravnomočni sklep je tudi izvršilni naslov za izpraznitev in izročitev stanovanja ali stanovanjske hiše proti dolžniku in drugim osebam, ki takšno stanovanje ali hišo uporabljajo skupaj z dolžnikom ali jim je dolžnik drugače omogočil uporabo. Izvršilna dejanja izpraznitve nepremičnine namesto izvršitelja opravi upravitelj (Plavšak, 2008: 287).

Stečajni postopek se konča, ko je unovčeno celotno premoženje stečajnega dolžnika in opravljena razdelitev upnikom. Ni pa mogoče končati postopka osebnega stečaja v primeru, če stečajni dolžnik prejema stalne prejemke. Če v postopku osebnega stečaja ni bil izveden odpust obveznosti, lahko sodišče postopek osebnega stečaja konča s posebnim sklepom, v katerem odloči, katere prijavljene terjatve upnikov so priznane, in o znesku teh terjatev, ki v postopku osebnega stečaja ni bil plačan, ter naloži stečajnemu dolžniku, da plača neplačani del teh terjatev. V izreku sklepa sodišče navede seznam neplačanih priznanih terjatev, ki ga mora sodišču predložiti upravitelj hkrati s svojim končnim poročilom in je sestavni del izreka sklepa. Takšen pravnomočen sklep o končanju postopka osebnega stečaja je nato izvršilni naslov za izterjavo neplačanih priznanih terjatev v korist posameznih upnikov.

4.6. Odpust obveznosti stečajnega dolžnika

Če je postopek osebnega stečaja usmerjen predvsem v enakomerno poplačilo vseh upnikov, pa je možnost odpusta obveznosti stečajnega dolžnika usmerjena v razbremenitev dolžnika in olajšanje njegovega težavnega položaja. Prva predpostavka za odpust obveznosti je, da stečajni dolžnik do izdaje sklepa o končanju postopka osebnega stečaja vloži predlog za odpust obveznosti. Druga predpostavka za odpust obveznosti je, da ne obstajajo ovire za odpust obveznosti, ki jih taksativno našteva 399. člen ZFPPIPP:

- da je bil stečajni dolžnik pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje proti premoženju ali gospodarstvu, ki še ni izbrisano;

- da je stečajni dolžnik v zadnjih treh letih pred uvedbo postopka osebnega stečaja dal neresnične, nepravilne ali nepopolne podatke, ki jih davčni organ potrebuje za pobiranje davkov, zaradi česar mu je pristojni davčni organ dodatno ali naknadno odmeril davek v znesku najmanj 4.000 evrov;
- da so bile stečajnemu dolžniku njegove obveznosti že odpuščene in od pravnomočnosti sklepa o odpustu teh obveznosti še ni preteklo deset let;
- da je stečajni dolžnik v zadnjih treh letih pred uvedbo postopka osebnega stečaja prevzemal obveznosti, ki so nesorazmerne z njegovim premoženjskim položajem, ali če je razpolagal s svojim premoženjem neodplačno ali za neznatno plačilo.²⁷

Ob vložitvi predloga za odpust obveznosti mora stečajni dolžnik predložiti izjavo, da ni ovir za odpust njegovih obveznosti, na kateri mora biti njegov podpis notarsko overjen. Sam postopek odpusta obveznosti nato poteka v treh fazah.

Prva faza je začetek postopka odpusta obveznosti. V tej fazi sodišče preverja samo obstoj ovire predhodne kaznovanosti in predhodnih odpustov obveznosti. To opravi sodišče na podlagi vpogleda v evidence. Na preostale ovire sodišče pazi le na podlagi ugovora. Če sodišče ugotovi obstoj katere od ovir, takoj zavrne predlog za odpust obveznosti. Če pa v tej fazi sodišče presodi, da navedenih ovir ni, izda sklep o začetku postopka odpusta obveznosti in s tem sklepom določi tudi preizkusno obdobje. Pri tem upošteva starost stečajnega dolžnika, njegove družinske razmere, njegovo zdravstveno stanje in druga osebna stanja ter razloge insolventnosti. Preizkusno obdobje ne sme biti krajše od dveh let od uvedbe postopka osebnega stečaja (oz. enega leta po vložitvi predloga za odpust obveznosti) ter ne daljše od petih let od uvedbe postopka osebnega stečaja.²⁸ O začetku postopka odpusta obveznosti se upniki obvestijo z oklicem, ki se objavi na spletnih straneh za javne objave v postopkih zaradi insolventnosti.²⁹ V času trajanja preizkusnega obdobja mora stečajni dolžnik izpolnjevati določene dodatne obveznosti po 401. členu ZFPPIPP:

- če je zaposlen, mora izpolnjevati svoje obveznosti do delodajalca po pogodbi o zaposlitvi in druge obveznosti iz delovnega razmerja;

---

²⁷ Podobne razloge je mogoče najti tudi v primerjalnih ureditvah (Ude, 1997: 1359).

²⁸ Ta preizkusna doba je sorazmerno krajša kot npr. v avstrijski ureditvi, kjer praviloma znaša največ sedem let, ali nemški ureditvi, kjer znaša največ šest let (Šlamberger, 2006: 819).

²⁹ Dostopno na:

http://www.ajpes.si/eObjave_sodnih_zadev/eObjave_v_postopkih_zaradi_insolventnosti/Pr edstavitev (28. 10. 2009).

- če ni zaposlen in je sposoben za delo, si mora prizadevati najti zaposlitev in ne sme odkloniti nobene ponujene redne ali občasne zaposlitve ali drugega dela, razen če ponujene zaposlitve ali dela ni sposoben opravljati ter mora upravitelju mesečno poročati o dejanjih, ki jih je opravil, da bi našel zaposlitev.

Druga faza je fakultativna in nastopi v primeru, če kateri od upnikov ali upravitelj vloži ugovor, da ni pogojev za odpust obveznosti. Takšen ugovor se lahko vloži, če obstaja ovira za odpust obveznosti ali če dolžnik krši svoje splošne (384. in 386. člen ZFPPIPP) ali dodatne obveznosti (401. člen ZFPPIPP), ki jih ima v postopku osebne stečaja. Prav tako lahko upnik ugovarja, da je preizkusno obdobje prekratko. Možnost vložitev ugovora je vezana na prekluzivni rok. Kadar se uveljavlja, da obstaja ovira za odpust obveznosti ali da je preizkusno obdobje prekratko, je rok za vložitev ugovora šest mesecev po objavi oklica o začetku postopka za odpust obveznosti. Kadar se uveljavlja, da dolžnik krši svoje splošne ali dodatne obveznosti, ga je treba vložiti do poteka preizkusnega obdobja. Če sodišče po ugovoru presodi, da je ugovor utemeljen, ustavi postopek odpusta obveznosti in zavrne predlog za odpust obveznosti oz. v primeru ugovora prekratkega preizkusnega obdobja le-to podaljša.

Tretja faza nastopi v primeru, da upniki ali upravitelj niso uspešno ugovarjali proti odpustu obveznosti. Ta faza nastopi po preteku preizkusnega obdobja in v njej sodišče izda sklep, da se dolžniku odpustijo njegove obveznosti. Takšen sklep se po pravnomočnosti vpiše v evidenco o odpustu obveznosti pri ministrstvu za pravosodje.³⁰

Odpust obveznosti učinkuje za dve skupini nezavarovanih terjatev, ki so nastale do začetka postopka osebne stečaja, ne glede na to, ali je upnik to terjatev prijavil v postopku osebne stečaja (408. člen ZFPPIPP):

- za vse navadne in podrejene terjatve;³¹
- za prednostne terjatve za plačilo davkov in prispevkov, ki jih mora dolžnik obračunati in plačati v skladu s predpisi in ki so nastale v zadnjem letu pred začetkom stečajnega postopka.

ZFPPIPP pa izrecno določa, da odpust obveznosti ne učinkuje:

- za prednostne terjatve na podlagi zakonite preživnine, odškodnine za škodo zaradi zmanjšanja življenjskih aktivnosti ali zmanjšanja ali

---

³⁰ Za razliko od avstrijskega prava v Sloveniji ni postavljen pogoj minimalnega poplačila upnikov. V Avstriji tako stečajnemu dolžniku ni mogoče odpustiti dolgov, če pred tem upniki niso poplačani vsaj 10% (Mohr, 2007: 120).

³¹ Definicijo teh terjatev najdemo v 21. členu ZFPPIPP.

izgube delovne zmožnosti ter odškodnine za izgubljenó preživnino zaradi smrti tistega, ki jo je dajal, če so te terjatve nastale do začetka postopka osebnega stečaja;

- za prednostne terjatve za plačilo plač, odškodnin za poškodbe pri delu ali poklicne bolezni in odpravnin iz prvega odstavka 21. člena ZFPPIPP;³² in
- za terjatve, ki so nastale po začetku postopka osebnega stečaja (a contrario).

Pravnomočni sklep o odpustu obveznosti ni ovira za nadaljevanje postopka osebnega stečaja, v katerem je bil izdan. Njegov učinek je le v tem, da v stečajno maso v tem postopku ne spada več tisto premoženje, ki ga je stečajni dolžnik pridobil po pravnomočnosti sklepa o odpustu obveznosti. Zato mora v tem primeru sodišče ustaviti nadaljnjo izterjavo stalnih prejemkov in zaseg denarnega dobroimetja stečajnega dolžnika ter o tem obvestiti izplačevalca stalnih prejemkov ali banko, ki vodi dolžnikov denarni račun. Lahko pa se še naprej izvajajo dejanja, ki do takrat še niso bila izvedena, zlasti:

- prodaja in druga dejanja v zvezi z unovčevanjem premoženja, ki ga je stečajni dolžnik pridobil do pravnomočnosti sklepa o odpustu obveznosti;
- dejanja v zvezi z uveljavitvijo zahtevkov na podlagi izpodbijanja pravnih dejanj stečajnega dolžnika; in
- razdelitev razdelitvene mase med upnike.

S pravnomočnostjo sklepa o odpustu obveznosti preneha upnikova pravica sodno uveljavljati plačilo terjatve, za katero učinkuje odpust obveznosti v delu, v katerem ta ni bila plačana do pravnomočnosti sklepa in je tudi ne bo mogoče plačati iz razdelitvene mase v postopku osebnega stečaja. Ker pa s pravnomočnostjo sklepa o odpustu obveznosti preneha samo pravovarstveni zahtevek, ne pa tudi materialnopravno upravičenje upnika, je veljavna prostovoljna izpolnitev še vedno mogoča (Plavšak, 2008: 291).

Tisti upnik, na katerega terjatev učinkuje pravnomočni sklep o odpustu obveznosti, lahko od sodišča zahteva, da razveljavi odpust obveznosti, če je dolžnik s prikrivanjem ali lažnim prikazovanjem podatkov o svojem premoženjskem položaju ali z drugačno prevaro dosegel izdajo sklepa o odpustu obveznosti. Ta zahteva se uveljavlja s tožbo, ki jo je potrebno vložiti v dveh letih po pravnomočnosti sklepa o odpustu obveznosti. Če sodišče tožbenemu zahtevku ugotovi in odpust obveznosti razveljavi, prenehajo pravni učinki odpusta obveznosti in upniki ponovno pridobijo pravico sodno uveljavljati plačilo celotnega zneska terjatve.

---

³² Tovrstne obveznosti so sicer z vidika potrošnikov nepomembne.

5. **Ekonomska analiza spodbud v slovenski ureditvi osebnega stečaja potrošnikov**

5.1. **Uvod**

Ekonomska analiza prava skuša razviti alternative pravne predloge, ugotoviti njihove posledice in oceniti, katera posledica kar najbolj zasleduje ustaljene pravne vrednote. Ni pa naloga ekonomske analize prava, da pravne vrednote tudi določa (Georgakopoulos, 2005: 2). Namen našega ekonomskega vrednotenja ureditve osebnega stečaja potrošnikov v Republiki Sloveniji bo torej predvsem ocena posledic takšne ureditve in primerjanje teh posledic s cilji, ki jih očitno zasleduje ZFPPIPP. Pri tem se bomo osredotočili zgolj na en vidik osebnega stečaja, in sicer na vprašanje spodbud pri odpustu obveznosti stečajnega dolžnika.³³

Za izhodišče si lahko zamislimo situacijo osebnega stečaja osebe X, potrošnika, ki je pred dvema letoma kupil blago (npr. avtomobil). Ker X dobrine ni mogel plačati takoj, si je za dobo dveh let izposodil potreben znesek. Pričakovano premoženje v sedanosti bi načeloma zadoščalo za poplačilo kredita. Ker pa je npr. pred enim letom prišlo do nepričakovanega poslabšanja premoženjskega stanja X (npr. izguba službe, požar ipd.), premoženje danes ne zadošča več za poplačilo kredita. Da bi se rešil bodočih obveznosti je X predlagal začetek postopka osebnega stečaja in je vložil tudi predlog za odpust obveznosti. Za potrebe naše analize je zanimivo vprašanje, kako bo veljavna slovenska ureditev osebnega stečaja vplivala na obnašanje osebe X? Pri tem nas zanima, kakšen trud bo oseba X vlagala v pridobivanje prihodka. Takšen trud je lahko velik ali majhen.

Temu zamišljenemu modelu dodajmo še nekaj omejitev. V prvi vrsti predpostavimo, da ne upnik in ne sodišče ne moreta na splošno ocenjevati dolžnikovega truda. Tega je mogoče ocenjevati le glede na višino prihodka. Prav tako domnevamo, da je velik trud učinkovit in bi dolžnik X, če bi delal v lastno korist, izbral velik vložek truda. Za poenostavitev modela predpostavimo, da glavnic ni obrestovana. Prav tako upoštevajmo možnost, da dolžniku morda ni potrebno predlagati odpusta obveznosti, ali pa zakon to sploh ne dopušča in njegov dolg tako zaradi postopka osebnega stečaja ne bo odpravljen. Domnevajmo tudi, da je nepričakovan dogodek pred enim letom povzročil izgubo vseh dolžnikovih premoženjskih objektov razen kupljene dobrine, in je edino premoženje osebe X, iz katerega se upniki lahko poplačajo, njegova plača. Zaradi poenostavitve modela tudi predpostavljamo,

---

³³ Kot izhodišče smo vzeli model ekonomske analize osebnega stečaja, ki ga je razvila Eva-Maria Steiger (Steiger, 2005).

da je na plačo osebe X mogoče poseči v celoti in ni izvzetega dela (za preživetje dolžnika npr. poskrbi socialno skrbstvo). Prav tako v modelu ne bomo upoštevali stroškov upnika. Dolžnik X in upniki imajo v modelu nevtralen odnos do tveganja (niso torej nagnjeni k tveganju) in imajo cilj maksimirati svoje prihodke.

5.2. Varianta brez možnosti odpusta obveznosti

Pravna ureditev, ki ne pozna možnosti odpusta obveznosti, omogoča upniku, da od dolžnika zahteva plačilo celotne obveznosti. Za potrošnike je slovensko pravo takšno rešitev poznalo pred uveljavitvijo ZFPPIPP. V tem primeru je torej poplačilo (P) enako dolgu (D). Ali drugače izraženo, $P=D$. To je tudi rešitev, ki bi načeloma maksimirala upnikov prihodek. Seveda pa v resnici temu nujno ne bo tako, ker je vse odvisno od realnih prihodkov dolžnika X. Idealno pravno pravilo bi dolžnika spodbujalo k trdemu delu in ustvarjanju kar največjega prihodka, kar bi minimiziralo izgubo upnika. Seveda pa je težava v tem, ker bo dolžnik izbral kar največji trud za ustvarjanje prihodka zgolj, če je zanj spodbuda primerna.

Če pravo ne omogoča odpusta dolga in je $P=D$, potem je z vidika dolžnika X v danem primeru načeloma vseeno, ali bo v ustvarjanje prihodkov vlagal velik ali majhen trud. V obeh primerih bo moral plačati celoten dolg. Situacija pa se dramatično spremeni, če je višina dolga tako visoka (P_{max}), da X ne more pričakovati, da bi lahko dolg poplačal v nekem razumnem času ($P > P_{max}$). V tem primeru je mogoče, pričakovati, da X sploh ne bo vlagal nobenega navora v ustvarjanje prihodka ($P > P_{max} \Rightarrow P=0$). Pustil bo službo, skrival premoženje ipd. (White, 2007a: 1054). V takšnem primeru lahko ugotovimo, da pravna ureditev brez možnosti odpusta obveznosti upniku ne zagotavlja več maksimiranje prihodkov. Ravno obratno, v našem primeru bi upnik ne dobil nič ($P=0$) oz. največ tisto, kar bi pridobil z zarubljeno stvarjo in njeno prodajo ($P=A+0$). Le če bo dolžnikovo skupno plačilo dolga nižje od praga P_{max} bo dolžnik zainteresiran za celotno poplačilo dolga ($P < P_{max} \Rightarrow P=D$).

Pri tem je mogoče pričakovati, da je najbolj verjetno, da bo dolžnikova obveznost presegla P_{max} takrat, ko je skupni čas v katerem dolžnik načrtuje vračilo dolga, kratek, ko je verjetnost dolžnikovih prihodkov nizka in ko so visoki osebni stroški navora. Povedano drugače, če ima dolžnik na voljo dovolj časa za vračilo dolga in pričakuje dovolj visoke prihodke, pri čemer mu zato ni potrebno vlagati prevelikih naporov, bo izbral poplačilo celotnega dolga. Vedno pa obstaja meja, preko katere dolžnik ne bo pripravljen plačati dolga, ne glede na sankcije, ki mu pretijo. Takšne sankcije morda učinkujejo

preden je nekdo v takšni situaciji prezadolženosti (ex ante), potem (ex post) pa več ne.

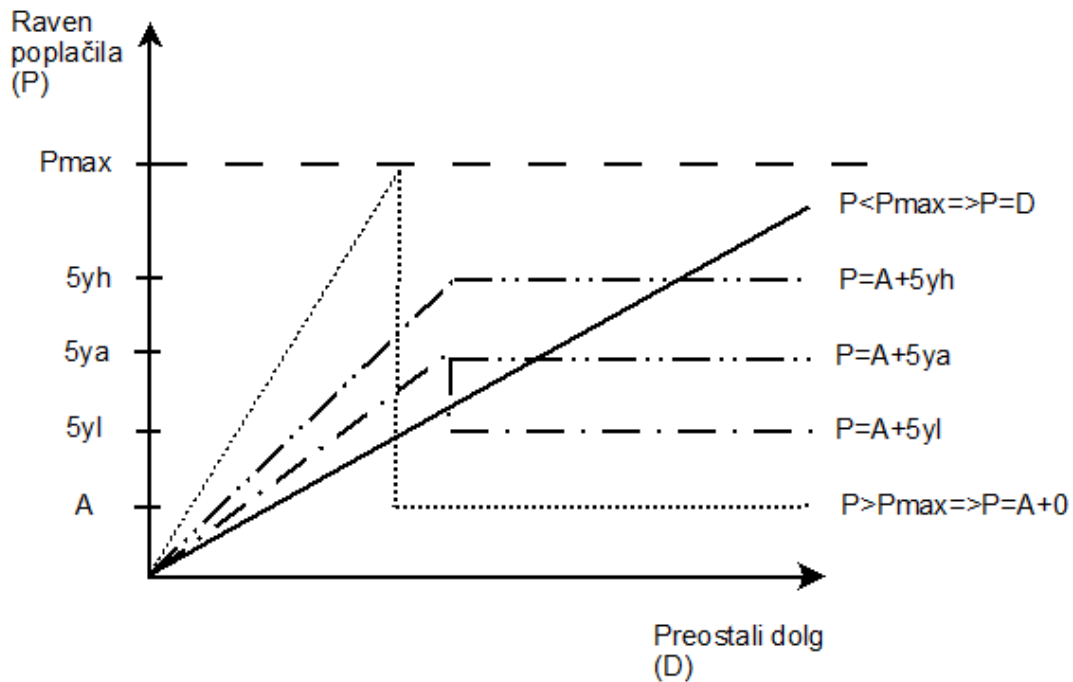
5.3. Varianta z možnostjo odpusta obveznosti

Prav zaradi zgoraj opisanega učinka, ko prezadolženi dolžnik nima več nobenega motiva plačevati svoj dolg, omogoča ZFPPIPP stečajnemu dolžniku, da mu pod določenimi pogoji ni potrebno plačati celotnega dolga. Potem ko je dolžniku zarubljeno premoženje, so njegovi prihodki zaseženi za določeno obdobje let (od dve do pet let). V tem času se mora dolžnik obnašati tako, da je to v največjo korist upnika. Prihodki v času preizkusne dobe se zasežejo v korist upnika, po preteku te dobe pa je dolžnik prost obveznosti. Idealna situacija bi bila, ko bi tekom preizkusne dobe dolžnik vlagal kar največ truda v pridobivanje prihodka in bi s tem omogočal kar največje poplačilo dolžnika. V tem primeru bi upnik dobil v postopku osebnega stečaja kot plačilo obveznosti stvar (ki bi se zarubila in prodala - A) in maksimalno visok prihodek skozi obdobje 5 let ($5yb$), kar bi bilo maksimalno možno poplačilo ($P=A+5yb$).

V resnici to seveda ne drži. Dolžnik bo praviloma v času preizkusne dobe vlagal kar se le da majhen napor ($5yl$) v pridobivanje prihodkov, saj nihče ne dela rad za druge. Šele po preteku preizkusne dobe bo dolžnik zopet izbral optimalni trud. Racionalni dolžnik bo torej vedno izbral minimalni mogoči trud pri pridobivanju prihodka tekom preizkusne dobe, ravno toliko, da bo še izpolnjeval kriterij izpolnjevanja obveznosti, ki so pogoj za odpust dolga. To pomeni, da bo upnik v tej situaciji realneje dobil poplačilo iz prodane stvari in minimalni prihodek skozi obdobje 5 let ($P=A+5yl$) oz. lahko v najboljšem primeru računa na povprečen prihodek (ya). Realno pričakovano poplačilo je v tem primeru torej največ $P=A+5ya$.

Kakorkoli že, takšna situacija je boljša od situacije, ko dolžnik brez možnosti odpusta obveznosti sploh opusti pridobivanje prihodka ($P=A+0 < P=A+5ya$). Ne glede na to pa lahko zaključimo, da kadar je preizkusna doba za odpust obveznosti določena fiksno, dolžnik nikoli ne bo vlagal učinkovitega napora za poplačilo svojih obveznosti (Steiger, 2005: 27). Primerneje bi bilo preizkusno dobo vezati na določen odstotek poplačila ali celo določen individualiziran odstotek poplačila v določenem času (podobno kot avstrijski model), pri čemer pa mora biti $P < P_{max}$, saj bi sicer dolžnik izgubil motivacijo za plačevanje. V tem primeru bi imel dolžnik X motiv, da se tekom preizkusne dobe potruži in doseže določen odstotek poplačila, saj bi mu to omogočilo odpust preostanka obveznosti ($P=A+5yb$). Alternativni predlog pa bi bil, da se preizkusno dobo individualizira za vsak primer posebej kot

variabilno preizkusno dobo in se dolžniku omogoči predčasno poplačilo določenega odstotka dolga (Bigus, Steiger, 2006: 251).

Graf 3: Obseg poplačila upnika pri različni ureditvi³⁴

Pri tem so možne tudi drugačne situacije. Če je dolg X dovolj nizek, da ga je mogoče v celoti poplačati v krajšem času, kot je preizkusna doba, potem lahko pričakujemo, da bo dolžnik vlagal maksimalni napor, da bi dolg poplačal še pred iztekom preizkusne dobe, seveda le, če bo pričakovani življenjski prihodek po odpustu obveznosti to upravičeval. Drugače povedano, dolžniku se splača čim prej poplačati celoten dolg, če mu bo to omogočalo nov začetek in visoke prihodke v prihodnosti. Druga pa je situacija, ko bi pričakovani življenjski prihodek po končani preizkusni dobi ne zadoščal za poplačilo niti minimalnega truda tekom preizkusne dobe. Ali povedano drugače, če se dolžniku življenje po preteku preizkusne dobe in odpustu obveznosti ne bo izboljšalo. V tem primeru bo dolžnik sploh zavrnil sodelovanje v programu odpusta obveznosti.

6. Sklep

Zaključimo lahko, da ureditev osebnega stečaja potrošnikov po ZFPPIPP predstavlja določen napredek glede na predhodno ureditev, v kateri je dolžnik

³⁴ Prilagojeno po Steiger, 2005.

moral vedno plačati celoten dolg. Dejstvo je namreč, da obstaja meja, preko katere dolžnik ni več pripravljen plačati dolga, ne glede na sankcije, ki mu pretijo. Takšen dolžnik opusti zaposlitev, išče delo na črno, skriva svoje premoženje in skratka onemogoča upnikovo poplačilo terjatve. Takšna ureditev upniku ne omogoča morda niti minimalnega poplačila terjatve. Negativni učinki pa se kažejo tudi na življenje samega dolžnika, ki preneha biti produktiven član družbene skupnosti. Dodatna izguba nastane tudi zaradi prizadetosti dolžnikove družine in še posebej otrok. Takšno situacijo lahko označimo kot *lose-lose* situacijo v kateri vsi izgubljajo. Glede na spodbude upniku, da se potruzi poplačati dolg, je v takšnih primerih prikladnejša ureditev osebnega stečaja z možnostjo odpusta obveznosti, ki dolžnika sili k izpolnjevanju vsaj minimalnih obveznosti, da bi se po preteku preizkusne dobe rešil preostanka dolga in začel znova. Na ta način upnik vseeno dobi več kot v primeru ureditve brez možnosti odpusta obveznosti.

Vendar pa je mogoče zaključiti, da je resničen trud, ki ga bo v ustvarjanje prihodkov in poplačilo dolga tekom preizkusne dobe vlagal dolžnik, v veliki meri odvisno od načina, kako se dolžniku preizkusna doba določa. Če je preizkusna doba za odpust obveznosti določena fiksno (kakor v slovenskem pravu), potem ni pričakovati, da bi v tem času dolžnik v ustvarjanje prihodkov vlagal učinkovit (ali maksimalen) napor. To pomeni, da tudi v tem primeru poplačilo upnika ne bo učinkovito. Bolj učinkovito ureditev si lahko zamislimo v primeru, ko bi dolžnik z vlaganjem maksimalnega napora v ustvarjanje prihodkov lahko predčasno poplačal potrebni odstotek svojega dolga oz. bi v preizkusni dobi moral odplačati nek določen odstotek svojega dolga in bi s tem pridobil odpust obveznosti. Če bi se mu pri tem po poplačilu dolga življenje bistveno izboljšalo, lahko pričakujemo, da bi v poplačilo dolga resnično vlagal maksimalen napor, poplačilo upnikov pa bi bilo učinkovito.

Če bi se morali opredeliti do učinkovitosti modela poplačila, ki bi kar v največji meri ščitil interes upnikov, potem lahko zaključimo, da je ureditev brez možnosti odpusta obveznosti najbolj učinkovita, dokler je $P < P_{max}$. Z drugimi besedami, dokler je poplačilo upnika nižje od mejne vrednosti, ki dolžniku odvzame vsako motivacijo za trud pri poplačilu, je model poplačila brez možnosti odpusta obveznosti učinkovitejši od osebnega stečaja z možnostjo odpusta obveznosti. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da je mejni prag P_{max} individualno določen za vsakega dolžnika posamično, glede na njegovo izobrazbo, starost, družbeno situacijo in splošno ekonomsko stanje. Najbolj optimalen model poplačila upnika bi bil torej model, v katerem bi se za posameznega dolžnika določil individualiziran optimalen znesek dolga, ki ne bi presegel njegovega mejnega praga.

Literatura / References

- Agarwal, S., Liu, C. (2003) Determinants of Credit Card Delinquency and Bankruptcy: Macroeconomic Factors, *Journal of Economics and Finance*, vol. 27, no. 1, 75.
- Athreya, K. (2004) Shame As It Ever Was: Stigma and Personal Bankruptcy, *Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly*, Vol. 90/2, 1.
- Bigus, J., Steiger, E. M. (2006) When it pays to be honest: How a variable period of good conduct can improve incentives in personal bankruptcy proceedings, *European Journal of Law and Economics* 22, 233.
- Chatterjee, S. (2008) The Economic Logic of a Fresh Start, *Business Review* Q1, [www.philadelphiafed.org/econ/br/], 1 (obiskano 28. 10. 2009).
- Dellinger, M., Oberhammer, P. (2004) *Insolvenzrecht, Eine Einführung* (Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung).
- Dika, M. (1996) Razlozi za reformu hrvatskog inslovenjskog prava i neke temeljne novine toga prava, v: Dika, M. (ur.), *Novo ovršno i stečajno pravo*, Organizator, Zagreb, 203.
- Georgakopoulos, N. L. (2005) *Principles and Methods of Law and Economics - Basic Tools for Normative Reasoning* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Gerhardt, M. (2009) Consumer Bankruptcy Regimes and Credit Default in the US and Europe A comparative study, CEPS Working Document No. 318, [http://www.ceps.eu].
- Gropp, R., Scholz J. K., White M. (1996) Personal bankruptcy and credit supply and demand, NBER Working Paper Series, Working Paper 5653.
- Huls, J. (1997) Overindebtedness and Overlegalization: Overindebtedness and Overlegalization: Consumer Bankruptcy as a Field for Alternative Dispute Resolution Consumer Bankruptcy as a Field for Alternative Dispute Resolution, *Journal of Consumer Policy* 20, 143.
- Ivanjko, Š. (2005) Nujnost urejanja »osebnega« stečaja, *Podjetje in delo*, številka 6, 1096.
- Ivanjko, Š. (2007) Insolvenčno pravo in osebni stečaj (de lege ferenda), *Podjetje in delo*, številka 6-7, 1164.
- Jan, M. (2005) Stečaj potrošnikov in prezadolženost prebivalstva, *Pravna praksa*, številka 7, 20.
- Kilborn, J. J. (2007) *Comparative Consumer Bankruptcy* (Durham: Carolina Academic Press).
- Kilborn, J. J. (2009) Twenty-Five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark, SSRN Working Paper Series, [http://ssrn.com/abstract=1419488] (obiskano 28. 10. 2009).
- Lown, J. M. (2008) Consumer Bankruptcy, v: Xiao, J.J. (ed.), *Handbook of Consumer Finance Research*, Springer, New York, 363.

Mester, L. J. (2002), Is the Personal Bankruptcy System Bankrupt?, *Business Review* Q1, [www.phil.frb.org], 31 (obiskano 28. 10. 2009).

Mohr, F. (2007) *Privatkonkurs* (Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung).

Pavan, M. (2005) *Consumer Durables and Risky Borrowing: the Effects of Bankruptcy Protection*, Boston College Working Papers in Economics, Working Paper 573.

Plavšak, N., Prelič, S., Bergant, Ž. (2000) *Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji s komentarjem, Zakon o finančnem poslovanju podjetij s komentarjem* (Ljubljana: Gospodarski vestnik).

Plavšak, N. (2008) *Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, Razširjena uvodna pojasnila* (Ljubljana: GV Založba).

Prelič, S. (1999) *Stečajno pravo* (Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru).

Ramsay, I. (2007) *Comparative Consumer Bankruptcy*, *University of Illinois Law Review*, Vol. 7, No. 1, 241.

Skubic, Z. (2006) *Osebni stečaj - institut prihodnosti*, *Pravna praksa*, številka 37, 11.

Skubic, Z. (2007) *Osebni stečaj zdaj! (ali kako Uredba Sveta št. 1346/2000 prezadolženemu slovenskemu državljanu že danes omogoča odpust osebnega dolga)*, *Pravna praksa*, številka 6, 6.

Sladič, J. (2008) *O problematiki osebnega stečaja in stečaja zapuščine*, *Pravna praksa*, številka 26, 22.

Stavins, J. (2000) *Credit Card Borrowing, Delinquency, and Personal Bankruptcy*, *New England Economic Review*, July/August, 15.

Steiger, E. M. (2005) *Personal Bankruptcy Law, An Economic Analysis* (Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag).

Šlamberger, M. (2007) *Lastno upravljanje v osebnem stečaju*, *Pravna praksa*, številka 48, 6.

Šlamberger, M. (2008) *Izpodbijanje v osebnem stečaju*, *Pravna praksa*, številka 35, 13.

Ude, L. (1997) *Osebni stečaj (stečaj nad premoženjem fizičnih oseb - nepodjetnikov)*, *Podjetje in delo*, številka 8, 1352.

Varanelli, L. (2007) *Osebni stečaj - od rovaša do odpusta obveznosti*, *Pravna praksa*, številka 42, 6.

Varanelli, L. (2008) *Pasti in nevarnosti osebnega stečaja*, *Pravna praksa*, številka 33, 6.

White, M. J. (2007a), *Bankruptcy Law*, v: Polinsky, A. M., Shavel, S. (ur.), *Handbook of Law and Economics*, Vol. 2, ELSEVIER, Amsterdam, 1016.

White, M. J. (2007b), Bankruptcy reform and credit cards, NBER Working Paper Series, Working paper 13265.

Zimmermann, W. (2006) Insolvenzrecht (Heidelberg: C.F. Müller Verlag).